

DOI : 10.14746/rie.2021.15.24

Agnieszka Bielawska, *Koncepcja unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990–2017)*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2019, ss. 352.

Monografia Agnieszki Bielawskiej wypełnia lukę w polskich badaniach nad chadecką koncepcją unii politycznej w latach 1990–2017, w kontekście politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej, zwłaszcza zaś Unii Gospodarczej i Walutowej (UGiW), kryzysu finansowego i zadłużeniowego państw członkowskich strefy euro. Autorka zwróciła uwagę na „wpływ przedstawicieli partii chadeckich na decyzje dotyczące integracji politycznej, gospodarczej i ich pogłębiania, które są podejmowane przez rząd federalny, a następnie są prezentowane na płaszczyźnie unijnej (przede wszystkim w ramach obrad Rady Europejskiej oraz Rady Unii Europejskiej) i nierzadko przyjmowane przez państwa członkowskie” (s. 11). Ramy chronologiczne wyznaczają 1990 rok, przy czym Autorka odwołuje się także do zdarzeń przed zjednoczeniem Niemiec, np. założenia Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (CDU) i Unii Chrześcijańsko-Społecznej (CSU), oraz 2017 rok, związany z wyborami do Bundestagu, i szczytem strefy euro 15 grudnia, podczas którego omawiano przyszłość Unii Gospodarczej i Walutowej oraz unii bankowej. Autorka przeprowadziła pogłębioną kwerendę obejmującą kluczowe dokumenty i opracowania (polskich i niemieckich ekspertów dotyczące polityki europejskiej chadecji i polityki europejskiej Niemiec), co znajduje odzwierciedlenie w obszernym zapisie bibliograficznym (s. 302–352). Aby ukazać ewolucję koncepcji CDU i CSU w przyjętych ramach chronologicznych, przeanalizowane zostały różne źródła pierwotne, wśród których można wymienić programy partii, statuty i deklaracje ideowe, uchwały najwyższych organów, wywiady z czołowymi działaczami oraz relacje z konferencji prasowych, jak również stenogramy wystąpień przedstawicieli chadecji przed Bundestagiem, konferencje, artykuły prasowe czołowych przedstawicieli CDU i CSU, oraz projekty uchwał, w których powstanie zaangażowani byli chadecy, wnioski i sprawozdania (które prezentują stanowisko chadeków).

Książka składa się z pięciu rozdziałów (*Wewnętrzne uwarunkowania polityki europejskiej zjednoczonych Niemiec i chadecji; Koncepcyjne, doktrynalne i programowe podstawy polityki europejskiej chadeków; Chadecka koncepcja unii politycznej, Chadecja wobec rozwoju Unii Gospodarczej i Walutowej; Chadecka koncepcja integracji politycznej, gospodarczej i fiskalnej w kontekście kryzysu państw członkowskich strefy euro*) przygotowanych zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi, poprzedzonych *Wstępem*, w którym nakreślono przedmiot badań, problemy badawcze, cel pracy i hipotezy, metodologię i strukturę pracy oraz jej podstawę źródłową, oraz *Zakończenia* zawierającego wnioski z przeprowadzonej analizy.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostały wewnętrzne uwarunkowania polityki europejskiej RFN i partii chadeckich. W tej części monografii przybliżono instytucjonalną koordynację polityki europejskiej, działalność partii i frakcji parlamentarnych (na szczeblu federalnym) oraz uprawnienia partii i frakcji w procesie kreowania polityki europejskiej Niemiec, jak również wpływ Federalnego Trybunału Konstytucyjnego na tę politykę. Ostatnią część rozdziału poświęcono polityce europejskiej partii wchodzących w koalicje rządowe z chadecją, tj. Socjaldemokratycznej Partii Niemiec (SPD) i Wolnej Partii Demokratycznej (FDP).

Rozdział drugi dotyczy koncepcyjnych, doktrynalnych i programowych podstaw polityki europejskiej chadeków. W oparciu o przyjęty sześćoelementowy klucz (1. sposób postrzegania integracji europejskiej oraz określenie na jakich wartościach i koncepcjach się osadza; 2. stosunek do Francji; 3. percepcja Unii Gospodarczej i Walutowej; 4. poglądy na temat Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Europejskiej/Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony; 5. stosunek do wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych/przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości; 6. rozszerzanie Unii Europejskiej) zostały przedstawione polityka europejska chadeckich kanclerzy federalnych – Helmuta Kohla i Angeli Merkel, jak również koncepcje polityki europejskiej CDU i CSU. Na końcu rozdziału Autorka poddała analizie trzy wspólne dokumenty CDU i CSU istotne w kontekście debaty na temat pogłębiania integracji i rozszerzania UE: tzw. dokument Schäublego-Lamersa (1994), „Europa 2010” (2010) i „Uprzywilejowane partnerstwo. Europejska perspektywa dla Turcji. Uchwała Prezydiów Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej i Unii Chrześcijańsko-Społecznej z 7 marca 2004 r.”

W rozdziale trzecim omówiona została chadecka koncepcja unii politycznej. W tej części monografii analizie poddano poglądy CDU i CSU na pogłębianie i rozszerzanie WE/UE w kontekście zjednoczenia obu państw niemieckich oraz przemian w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. W szczególności przedstawiono ewolucję stanowiska chadecji odnośnie finalnego kształtu unii politycznej, w tym takie modele integracji europejskiej, jak „Stany Zjednoczone Europy”, „europejski dom”, „Europa regionów”, „Europa narodów”, „Europa narodów i regionów” i „związek państw”. W ostatniej części rozdziału zaprezentowane zostały wartości, które partie chadeckie uznają za podstawy przyszłej unii politycznej: subsydiaryzm i wzmocnienie trzeciego poziomu, demokratyzacja instytucji UE, podniesienie efektywności instytucji UE, uelastycznienie i wzmocnienie współpracy państw członkowskich.

Rozdział czwarty został skoncentrowany wokół stanowiska CDU i CSU wobec rozwoju Unii Gospodarczej i Walutowej. Zostały omówione kolejno takie zagadnienia, jak postrzeganie UGiW przez chadecję początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, stabilność Unii Gospodarczej i Walutowej (przestrzeganie i wzmocnienie kryteriów konwergencji, niezależność Europejskiego Banku Centralnego) oraz stosunek partii chadeckich do ustanowienia wspólnej europejskiej waluty oraz do akcesji RFN do trzeciego etapu Unii Gospodarczej i Walutowej.

W rozdziale piątym zaprezentowana została chadecka koncepcja integracji politycznej, gospodarczej i fiskalnej w kontekście kryzysu państw członkowskich strefy euro. Szczegółowo zostały przedstawione stanowiska CDU i CSU wobec oznak załamania koniunktury gospodarczej, pojawienia się kryzysu w państwach członkowskich strefy euro i działań podjętych przez przedstawicieli niemieckiej chadecji do 2011 r. Następnie opisane zostały reakcje chadecji odnośnie pomysłu prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy’ego utworzenia europejskiego rządu gospodarczego, proponowane przez CDU reformy ustrojowe Unii Europejskiej (których celem było ukończenie unii politycznej oraz Unii Gospodarczej i Walutowej) i reakcje na nie CSU, partnera koalicyjnego – FDP oraz państw członkowskich UE, jak również stanowisko partii chadeckich odnośnie pogłębionej integracji Eurogrupy oraz ich wpływ na powstanie unii fiskalnej i unii bankowej.

Struktura książki cechuje się logicznym układem treści, przedmiotowe kryterium wyodrębnienia poszczególnych rozdziałów jest uzasadnione, a tytuły poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów oddają zawarte w nich treści. Pozytywnie należy ocenić opatrzenie poszczególnych rozdziałów „wprowadzeniami” do przeprowadzanej w nich analizy, które uzupełniają treści o dodatkowe fakty czy zdarzenia i czynią je bardziej czytelnymi w odbiorze.

Podsumowując, Agnieszka Bielawska przedstawiła ważne w sensie poznawczym i praktycznym zagadnienie dotyczące koncepcji unii politycznej niemieckiej chadecji (CDU, CSU) w latach 1990–2017, w kontekście politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej.

Sposób przedstawienia zagadnienia jest spójny, pomimo prezentowania niejednokrotnie szeregu kwestii szczegółowych. Dobór tematyki jest trafny i aktualny, dotyczy bowiem chadeckich koncepcji unii politycznej, unii fiskalnej i bankowej oraz stosowania wzmocnionej współpracy w pogłębianiu Unii Gospodarczej i Walutowej, a więc kwestii istotnych w debacie nad przyszłością integracji europejskiej.

BEATA MOŁO

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ORCID: 0000-0002-4924-8950